

Uvodnik

Klara Nahtigal

Rejci dobijo vedno manj, kupci pa plačujejo vedno več

Koronakriza je močno prizadela evropsko dejavnost z govejim mesom. Z zaprtjem prehranskih in gostinskih kanalov ter javnih zavodov je dejavnost čez noč izgubila svoja prodajna mesta in v prvi polovici lanskega leta doživela resen padec v povpraševanju. To je povzročilo naraščanje stroškov reje in neizogibne škodljive posledice za odkupne cene, ki so strmo padle. Prireja govejega mesa se pri nas še vedno sooča z izjemnimi okoliščinami, čeprav po drugih evropskih državah odkupne cene mladega pitanega goveda že okrevajo. Naši kmetje se torej ukvarjajo z izrednimi težavami in eksistenčno krizo, v državo pa trgovci še vedno uvajajo poceni goveje trupe. Kmetje že dalj časa zahtevajo prepoved uvoza, vendar na kmetijskem ministruvstvu pravijo, da imajo zvezne roke, saj je Slovenija zavezana pravilo prostega pretoka blaga znotraj Evropske unije. Aktiviranja tržnih ukrepov, ki bi reje potegnili iz krize, ni zaznati, nedovna podpora za rejo govedi pa k reševanju panoge tudi ni pripomogla.

V preteklem letu so se pri kupcih spremenili vzroci življenja in kakovostna sovseva mesa. Medtem ko se skupna poraba govejega mesa ni preveč spremenila, so se spremenili distribucijski kanali, kar je nekaterim koristilo na račun drugih. Prireja govejega mesa je v prvi polovici lanskega leta v EU 27. skupaj z združenim kmetijem, padla za 5 %. Padec v prireji so zabeležile prav vse evropske države, največjega v Italiji (16 %), v Nemčiji in na Irskem za 5 %, v Španiji za 4 % in v Franciji za 3 %. Konec leta se je stanje po evropskih državah vendarle ustalilo, vključno z odkupnimi cenami mladega pitanega goveda, ki pri nas še naprej ostajajo na izjemno nizki ravni. Ustalitev odkupnih cen analitično pojasnjujejo s tem, da se je po-nudba prilagodila zmanjšani povpraševanju. Zaradi sproščanja ukrepov in odpiranja gostinskih dejavnosti po Evropi povpraševanje narašča, to pa vpliva na odkupno ceno, ki bo počasi naraščala, saj bo okrevanje dolgo. Pri nas trenutno povečana prodaja na drobno ne more nadomestiti izgub v gostinstvu in javnih dejavnostih. Zastoj pri prodaji pitanega goveda sicer ni več, kar lahko pomeni, da odkupovalcem mesa še nekoliko primanjkuje, čeprav se to na ceni še ne pozna. Stroški prireje ob naraščanju cene nafte in krmil rastejo, cena pa ostaja na doseženi nizki stopnji.

»Več nas stane, da govedo vzredimo, kot pa pri prodaji zanje dobimo,« pravijo govedorejci, ki za prodano govedo dobijo vedno manj, nasprotno pa kupci za meso plačujejo vedno več. Rejci zato ne morejo več plačevati niti rednih stroškov, saj prihodka od prodaje bikov ni. Če kmet v vzrejo bika v dveh letih vloži 2042 evrov samo osnovnih stroškov, brez posebnosti v času vzreje (zdravljenja živali), brez stroška vode in elektrike in brez obračunane svojega dela, zanj pa mu nato odkupovalec plača 547 evrov, je vsak nadaljnji komentar odveč. Ob tako nizkih odkupnih cenah je namreč nemogoče kupovati in uhlevljati teleta ter jih dve leti rediti.

Marsikdo se zato sprašuje, zakaj rejci sploh vztrajajo. Kmetovanje je njihova tradicija, v to dejavnost ves čas vlagajo in težko zanemarijo svojo zemljo. Sami kljub težkim časom zagotavljajo, da se bodo že nekako znašli, še naprej pa se bodo trudili za njihov prihodnji, jutrišnji dan. Vsaka kmetija, ki se zapre, se namreč nikoli več ne odpre. Največja težava je to, da je kmetijstvo edina dejavnost na svetu, ki je nujno potrebna, in edina dejavnost, v kateri kmetom drugi določajo cene. Če kmetje ne bi prejeli subvencij in če bi si plačevali polno delovno dobo, bi morali za normalno obratovanje za kilogram mesa dobiti 45 do 47 evrov. Toliko o odkupnih cenah in posluhu države, ki z davkom od mesa, prodanega v trgovini, zasluži več kot rejec s prodajo celoga bika.

Letina oljk

Največ težav povzročala oljčna muha

Dragica Kerčič

Pestra zastopanost sort ter razgibanost terena in vremenski ekstremi so tudi v letu 2020 močno vplivali tako na količino kot tudi na kakovost pridelka oljk in oljčnega olja. Pregled letine oljk sta na podlagi podatkov pridelovalcev, oljarjev in specialistov, ki pokrivajo področje oljkarstva, opravila Urška Klančar in Vasja Juretič iz KGZ Nova Gorica, ki ocenjujeta, da je bil pridelek oljk pretekle letine zmanjšan za 30 odstotkov.

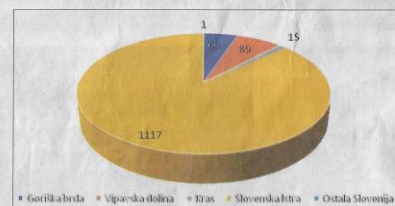
Oljka je za Slovenijo zelo pomembna sadna vrsta, saj je po podatkih Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano z oljkami zasajenih in v register kmetijskih gospodarstev (RKG) ter evidence dejanske rabe vpisanih 1.287 hektarjev površin. V registru je 54 % vseh oljčnikov, pri čemer je dejansko z oljčniki zasajenih še 1.000 hektarjev več (2.381 hektarjev). Po zasajenih površinah se med vsemi sadnimi vrstami oljka uvršča na drugo mesto, takoj za jabolno. V RKG ima 3.226 kmetijskih gospodarstev (KMG) vpisanih 6.425 grafičnih enot rabe na kmetiji (GERK) z rabo oljčnik. V slovenski Istri je 2.510 kmetijskih gospodarstev, ki obdelujejo vsaj en oljčnik, v Goriških brdih je takih kmetij 357, v Vipavski dolini pa 301 kmetija. Iz registra je razvidno, da je oljčnikov največ v slovenski Istri, vendar se v zadnjem času vztrajno povečuje tudi površine v Vipavski dolini, Goriških brdih in na Krasu. Povprečni slovenski oljčnik je velik 0,3 hektarja. Povprečna poraba oljčnega olja na osebo v Sloveniji pa je le skromnih 1,2 litra na leto.

Kljub vsem težavam, ki so se pojavile v letošnji oljčarski sezoni (suša, močan napad oljčne muhe in počasno dozorevanje plodov), je bila sezona primerljiva z letom 2018, ki je bilo količinsko rekordno. Lani je bilo v Sloveniji pridelanih 900 ton oljčnega olja in 6 ton namiznih oljk različnih sort.

VODE JE PRIMANJKOVALO

Pestra zastopanost sort ter razgibanost terena in vremenski ekstremi so tudi lani močno vplivali tako na količino kot tudi na kakovost pridelka oljk in oljčnega olja. Oljka je zelo trpežna rastlina, ki uspeva tudi v zelo neugodnih razmerah. Kljub temu za obilen pridelek potrebuje zadostne količine vode, predvsem v času cvetenja in v začetku dozorevanja plodov. V letu 2020 so bili zimski in pomladni meseci podpovprečno deževni (skupno le 107 l/m²) in v tleh se ni ustvarilo dovolj vodne rezerve za poletne mesece. Posledično je oljkam v času cvetenja primanjkovalo vode in je bila zato oplo-ditev nekoliko slabša. Pomanjkanje vode v času cvetenja namreč povzroči nepravilnosti pri oblikovanju cvetov, vpliva na manjše število cvetov in plodov v socvetju. Težave z oploditvijo so bile izrazitejšje v priobalnem pasu.

Urška Klančar in Vasja Juretič ocenjujeta, da je bil pridelek posledično zmanjšan za približno 30 %. V zaledju Istre in v Vipavski dolini ter Goriških brdih je bil primanjkljaj vode manjši in z oploditvijo ni bilo večjih težav. Številni oljkarji z omenjenega območja so poročali o zelo lepo naloženih drevesih ter obilni letini.

Slika 1: Površina oljčnikov, ki so vpisani v register kmetijskih gospodarstev, in evidenca dejanske rabe (v hektarjih) / vir: KGZ Nova Gorica

SLABŠA OLJEVITOST

Oljevitost se je znižala zaradi obilnih padavin konec septembra in v oktobru. V priobalnem pasu slovenske Istre je bil močan napad oljčne muhe, ki je precej poškodovala plodove in prav tako zmanjšala oljevitost. V Goriških brdih, Vipavski dolini in zaledju slovenske Istre so bili na nekaterih lokacijah oljčniki obilno naloženi s plodovi, kar je vplivalo na manjši izplen olja. Močnejši napad oljčne muhe, ki je bil izrazitejši v priobalnem pasu, je negativno vplival na kakovost oljčnega olja.

Po letu 2014 je bil lani največji pojav oljčne muhe pri nas. Ugodne vremenske razmere za razvoj oljčne muhe, zlasti topla zima in deževno poletje s temperaturami, ki so le redko presegle 33 °C, so omogočile zelo številno populacijo ter velik odstotek poškodovanih plodov, predvsem na sorti istrska belica. Omenjena sorta je namreč med najbolj dovzetnimi za napad oljčne muhe.

NOVI OLJČNIKI NA PRIMERNE LEGE

Številni oljarji (v Sloveniji je registriranih 34 oljarn) so bili z letno oljk zadovoljni, pri čemer poudarjajo, da so bili izpleni olja od 8 % do 19 %. Predsednik Društva oljkarjev slovenske Istre Elvin Klobas ugotavlja, da je bil lani izplen olja slab, plodovi se niso debelili, kar je bilo razvidno iz razmerja med koščico in mesom. Zaradi škode, ki jo je povzročila oljčna muha, je veliko oljkarjev reševalo kakovost olja z zgodnejšim obiranjem. Nekateri so zaradi nezgodnega obiranja nepoškodovanih še nezdozorelih plodov izgubili na količini olja. Rešitev je namakanje oljčnikov, izpostavljenih suši, ter obiranje plodov v optimalni zrelosti.

Tržni pridelovalci oljčnega olja morajo enkrat na leto, najpozneje do 15. februarja, pridelek olja prijaviti na upravni enoti, ki vodi RKG.

Pri napravi novega oljčnika je treba biti zelo pozoren že pri sami izbiri lege. Zasaditev oljčnika na nizki in vlažnejši legi prinaša v prihodnje veliko več težav z boleznimi (glivična obolenja, npr. pavje oko ...), oljke v nižinah so veliko bolj podvržene pozobi. Pred zasaditvijo novega oljčnika so pravilno načrtovana zemeljska dela (planiranje terena, globoko prekopavanje, odvajanje talnih in površinskih vod ...) ravno tako izrednega pomena za vzpostavitev ugodnih talnih pogojev za rast rastlin. Pri

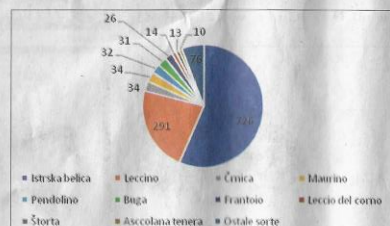
Glede na površino so najbolj zastopane sorte: istrska belica, ki predstavlja 56 % vseh oljk, leccino in maurino, ki so tudi glavne sorte po sadnem izboru za Slovenijo iz leta 2018. Pogoste so še črnica, pendolino, buga, frantoio, leccio del cornio in druge. V manjšem številu so zastopane tudi sorte, kot so zmartel, grignan, rosciolo, tirana ... V Sloveniji imamo registriranih 5 avtohtoni sort oljk - poleg istrske belice in črnice še bugo, štorta in mato.

tem ne smemo pozabiti na mehansko in kemijsko analizo tal, ki sta ključna parametra za zalozno gnojenje tal (z dvema osnovnima hraniloma: fosforjem in kalijem), ki ga je treba obvezno opraviti pred prekopavanjem terena. Analizo tal in gnojnih načrt je treba obnavljati vsakih pet let, na podlagi rezultatov pa sledijo radiocitivni za gnojilno norme. Pravilno zalozena tla bodo oljkam omogočala uravnoteženo rast in rodnost in bodo dala tudi kakovosten pridelek.

Pred sajenjem je treba zagotoviti tudi kakovosten sadilni material (naročanje sadik vsaj eno leto pred načrtovanim sajenjem), izbor sort glede na čas dozorevanja, opravilne odnose, občutljivost na bolezni, škodljivce ter nizke temperature ... Zaradi težav z boleznimi in škodljivci je pomembna tudi gostota sajenja, saj svetovalci na terenu opažajo preogoste zasaditve in posledično veliko težav z osvetlitvijo krošnje, zračnostjo, težavo v obdelavo ... Priporočajo vsekakor redkejša sajenja s sadilnimi razdaljami 5 x 6 metrov ali še boljše 6 x 6 metrov.

V OLJČNIKIH JE POTREBEN NAMAKALNI SISTEM

Smiselno je tudi načrtovanje namakalnega sistema, priporočeno se postavitev kapljičnih namakalnih sistemov (nadzemni ali podzemni), kjer so izgube vode manjše. Pogoj za postavitev namakalnega sistema, je seveda vir vode za namakanje (lastna akumulacija, podtalni viri, vodotoki, vodovodno omrežje ...). Za uporabo vode za namakanje iz vodotokov, podtalnic ali vodovoda si je treba predčasno zagotoviti vodno dovoljenje za zajemanje vode in odločbo o uvedbi namakanja. Veliko pomembna tudi pravilna in pravočasna rez ter varstvo pred boleznimi in škodljivci. Ključnega pomena so stalna prisotnost v oljčniku, spremljanje in opazovanje pojavov ter pravočasno ukrepanje.

Slika 2: Sorte oljk po zastopanosti (v hektarjih) / vir: KGZ Nova Gorica